

## محتوای مناسب برای تربیت جنسی در کتب درسی دوره متوسطه

نویسنده: دکتر محسن فرمهبینی فراهانی \*

\* استادیار دانشگاه شاهد

### چکیده

در میان مشکلات و معضلات متعدد این عصر، مشکل روابط نابهنجار جنسی امروزه بی‌تردید یکی از مسائلی است که ذهن بشر را به خود مشغول کرده است. غالب جوامع در قرن حاضر به بحران‌های جنسی دچار گردیده‌اند که شکل حادی به خود گرفته و هر روز به وخامت اوضاع افزوده می‌شود و متأسفانه دورنمای حیات سالم جنسی را متأثر ساخته است. در این میان دست یازیدن به تعالیم حیات بخش اسلام می‌تواند به بشریت در این راه یاری دهد.

با این که در کتب اسلامی به این موضوع و احکام مربوطه به آن پرداخته شده است. لکن این‌که تا چه میزان این احکام را عملیاتی کرده و چطور آن‌ها را در قالب محتوای مناسب و درخور فهم کودکان و نوجوانان در اختیار آن‌ها قرار دهیم کمتر تلاش شده است. هدف تحقیق حاضر تعیین محتوای مناسب برای تربیت جنسی با تأکید بر دیدگاه اسلام و دیدگاه معلمان، دانش‌آموزان و والدین است.

در این تحقیق پس از مطالعه و جمع‌آوری دیدگاه اسلام در زمینه تربیت جنسی از متون دینی، رؤس پیشنهادی برای تربیت جنسی در قالب پرسشنامه تدوین گردید، بدین منظور سه نوع پرسشنامه (پرسشنامه مخصوص دانش‌آموزان، والدین و معلمان) پس از اطمینان از اعتبار و روایی لازم تدوین گردید و بین افراد نمونه تحقیق که بالغ به ۷۸۰ نفر بود توزیع گردید.

مهم‌ترین رؤس مطالبی که سه گروه نمونه تحقیق بر روی آن بیش‌ترین توافق نظر را برای تربیت جنسی در کتب درسی داشته‌اند، عبارتند از: شیوه‌های کنترل و تعدیل گزینه جنسی، تشریح نکات بهداشتی در سنبل بلوغ، تأثیر دوست در سلامت یا سقوط اخلاق جنسی در نوجوان و آگاهی از خطرات و امراض جنسی. در انتها نیز توصیه‌های کاربردی در مورد تربیت جنسی و محتوای مناسب آن ارائه گردیده است.

واژه‌های کلیدی: تربیت جنسی، محتوای تربیت جنسی، دوره متوسطه، دیدگاه اسلام

دوماهنامه علمی - پژوهشی

دانشگاه شاهد

سال یازدهم - دوره جدید

شماره ۹

اسفند ۱۳۸۳

### مقدمه

دوران بلوغ و نوجوانی که مرحله بیداری گزینه جنسی است یکی از مراحل حساس زندگی آدمی است که ضرورت هدایت و تربیت صحیح جنسی، را طلب می‌کند. اما مشکلی که در این مسیر وجود دارد این است که متأسفانه نادانی و بی‌خبری، یا حجب کاذب، از عواملی است که عموماً مانع از آن می‌شود تا والدین

و مریبان، حقایق و واقعیات مربوط به این دوران مهم از زندگی نوجوان را به روش صحیح و اصولی به اطلاع وی برسانند. «ولی اگر کسی نباشد که این کار را به عهده بگیرد، این پدیده خود در مسیر زندگی آن شخص، به وجود خواهد آمد، اما به‌طور اتفاقی و بدون انتخاب احسن» [۱].

به‌طور کلی سه دیدگاه در باب تربیت و آموزش مسائل جنسی وجود دارد:

**دیدگاه اول:** این دیدگاه بر ممانعت از هر گونه ارضای جنسی تأکید می‌کند و معتقد است ارضای آن، آدمی را از رسیدن به کمال انسانی باز می‌دارد. آثار این نحوه نگرش به ویژه در دوران حاکمیت قانون کلیسا بر اروپا باز می‌گردد. لکن عوامل و عقاید مخالف جنسیت در اعصار خیلی قدیم و هم وجود داشته است به‌عنوان مثال رهبانیت و تجردطلبی در هند (آیین برهمایی (Bramanism)، آیین جاینی (Jainism)، آیین بودایی)، رهبانیت و تجردطلبی در چین، ایران باستان، یونان (مثل مکتب سنیسیسم (Cynicism) یا کلیون)، یهود (مثل فرقه اسنی‌ها (Essenes)) [۳ و ۲].

روشن است مطابق این دیدگاه پرداختن به امور جنسی و ارضای آن از هیچ طریقی مجاز نیست و لذا سخن گفتن از آموزش جنسی بیهوده است.

**دیدگاه دوم:** «این دیدگاه بر خلاف دیدگاه اول بر ارضای کامل جنسی اصرار دارد. این دیدگاه، رویکردی از اخلاق جنسی را مطرح می‌سازد که از آن می‌توان به «ولنگاری جنسی» نام برد [۴]. شاید بتوان گفت که مطرح شدن این دیدگاه واکنشی علیه دیدگاه تفریطی اول است. عوامل زمینه‌ساز این دیدگاه را می‌توان در عقاید افرادی چون «فروید» (Freud, S.) و «راسل» (Russell, B.) جستجو کرد. این دسته از دانشمندان علل مشکلات، خشونت‌ها، ناهنجاری‌ها و اضطراب‌های فردی و اجتماعی را ناشی از قید و بندهای جنسی و غرایز سرکوب شده می‌دانستند و «به عقیده فروید و اتباع وی، اخلاقی جنسی کهن براساس محدودیت و ممنوعیت است و آنچه ناراحتی به سر بشر آمده است از این ممنوعیت‌ها و محرومیت‌ها است» [۵]. وجود چنین دیدگاهی، زمینه فکری آموزش جنسی، در مدارس را به‌صورتی ناسازگار با کرامت انسانی فراهم آورده است. مانند آنچه در بسیاری از مدارس کشورهای غربی در زمینه تربیت جنسی یافت می‌شود تجلی این دیدگاه است.

**دیدگاه سوم:** دیدگاه اسلام است. اسلام قدرت و اهمیت این غریزه را به‌عنوان یک حقیقت مسلم پذیرفته است اما برای ارضای آن، راه‌های خاصی را پیشنهاد کرده است. در دیدگاه اسلام از کارکردهای اساسی غریزه جنسی بقای نسل بشر و حفظ عفت است. اسلام با تربیت جنسی مخالف نیست، توصیه‌های مکرر به والدین درباره آنچه خود باید در مواقع خاص لحاظ کنند و همچنین آنچه باید در این باره به فرزندان بیاموزند به‌طور نمونه مسائل احتلام، حیض، بلوغ، جداخواهی فرزندان، تمکین، شرایط زمانی و مکانی آمیزش و مانند آن همه حاکی از توجه اسلام به تربیت جنسی است. دیدگاه اسلام در مورد نحوه ارضای غریزه جنسی، نه مانند دیدگاه اول تفریطی و نه مانند دیدگاه دوم افراطی است. اسلام با سرکوب کردن غرایز از جمله غریزه جنسی مخالف است. به همین لحاظ ازدواج نکردن را امر ناپسند می‌شمارد [۶]. از پیامبر اکرم است که «ازدواج سنت و روش پسندیده من است پس کسی که از سنت ما رویگردان باشد از من نیست» [۷]. غریزه جنسی در اسلام یک شر و عمل جنسی یک گناه اضطراری نیست [۸]. لکن موضع اسلام در رابطه با بی بند و باری جنسی، موضع منع است و در صورت عدم توجه به آن موضع انتقاد و کیفر است [۹]. نظریه اسلام را می‌توان درباره غرایز در جمله تعدیل غرایز و رهبری امور فطری خلاصه کرد.

ضرورت تربیت جنسی از چند جنبه قابل بررسی است:

۱- هدایت جنسی: که اگر راهنمایی‌های لازم برای نوجوانان در دوره تحریکات انجام نگیرد و جهت دهی مناسب نشود، نوجوان و جوان ممکن است مطیع احساسات جنسی خود کشته، با تقلیل هدفهای عالی به جستجوی راه ممکن ارضای جنسی بپردازند. این وظیفه دستگاه تعلیم و تربیت است که نوجوان را در کشش‌های جنسی به‌طور حکیمانه‌ای راهنمایی و هدایت نماید. «آمار نشان می‌دهد که ۹۰ درصد ناهنجاری‌های زناشویی از ضعف دانش جنسی است» [۱۰]. بسیاری از خانواده‌ها بحث در مسائل جنسی را

جنسی بوده است و درباره محتوای تربیت جنسی تحقیق مستقلی صورت نگرفته است. جمع بندی کلی که می توان از این تحقیقات داشت به قرار زیر است.

— ۶۰ درصد از طبقات مردم از جمله استادان، دانشجویان، دانش آموزان، فرهنگیان، کارمندان و خانم های خانه دار با تدریس مسائل جنسی در مدارس موافقت [۱۰].

— میزان آگاهی دانشجویان پیرامون مسائل جنسی و بیماری های مقاربتی در سطح پایین است و ضرورت آموزش آن را می طلبد. [۱۱]

— خطر ندانستن مسائل جنسی بیش تر از خطر دانستن آن است و یکی از خطرات عمده آموزش مسائل جنسی در مدرسه این است که ممکن است به نزدیکی رابطه معلم با شاگرد لطمه وارد سازد [۱۲].

— درصد بالایی از والدین (۸۲ درصد) آموزش های جنسی در سنین ۱۲ الی ۱۸ سالگی را لازم دانسته اند [۱۳].

— دختران بیش تر علاقه مندند درباره بچه دار شدن و مسائل بارداری اطلاعات به دست آورند و پسران می خواهند درباره برقراری روابط جنسی رضایت بخش اطلاعات کسب کنند [۱۴].

— نیازهای آموزشی دختران در آستانه ازدواج بهتر است شامل موارد زیر باشد: آموزش روابط انسانی و اجتماعی مطلوب، آموزش مذهب و فلسفه ازدواج، آموزش نحوه انتخاب همسر و نحوه تربیت فرزند، آموزش روان شناسی مردان، آموزش شناخت بدنی و ارگانیک مرد و زن، آموزش مسائل جنسی ازدواج [۱۵].

بررسی های انجام شده در زمینه تربیت جنسی حاکی از این است که اکثر کشورها به ضرورت تربیت جنسی به عنوان یک امر اجتناب ناپذیر تأکید کرده اند. در کشورهای مثل امریکا، تربیت جنسی بیش تر معطوف به این است که از طریق آموزش جنسی بتوان بر مشکلاتی که از طریق بی بند و باری جنسی به آن ها مبتلا هستند؛ جلوگیری کنند [۱۶] و تلاش آن ها بیش تر در این جهت است. لذا فرهنگ حاکم در مورد تربیت جنسی در اکثر

نوعی بی ادبی و بی حیایی تلقی می کنند. در حالی که نوجوان نسبت به این مسائل حساس و کنجکاو است. لذا در پس یافتن اطلاعاتی در این زمینه بر می آید و سهل الوصول ترین راه ها (از جمله دوستان و یا نوارهای مبتذل و...) را انتخاب می کند که گاه اطلاعات غلط و بی حد و حصر و بی موقع که از دوستان و منابع دیگر کسب می کنند باعث انحراف جنسی (Sexual deviation) و مشکلاتی برای فرد و جامعه می گردد.

۲- آگاهی از مسائل بهداشتی، به خصوص که امروزه بیماری ایدز، اکثر کشورهای جهان را تهدید می کند.

۳- تأکیدی که اسلام به این مسأله دارد؛ تربیت جنسی در اسلام با توجه به آیات و روایات و احکام مختلف که مستقیم یا غیرمستقیم در رابطه با مسائل جنسی و ارضا و تعدیل آن سخن به میان رفته، از ضروریات است. در آن جا که اسلام در نگهداری چشم برای تعدیل میل جنسی (Sexual desire) از ازدواج به عنوان بهترین روش ارضای جنسی، و از مسائلی همچون کنترل نگاه، احکام جنابت و... سخن به میان می آورد، همه نشان دهنده وجود و ضرورت تربیتی جنسی است.

۴- درس خودشناسی و دگرشناسی؛ چرا که تربیت جنسی مناسب دختران و پسران، آن ها را با مسئولیت های خود در زندگی آشنا می سازد و نحوه ارتباط اجتماعی دو جنس را بیان می دارد.

۵- ویژگی های عصری که در آن زندگی می کنیم؛ در این عصر لزوم آگاهی دادن به کودکان و نوجوانان درباره مسائل جنسی بیش از زمان های گذشته حس می شود. امروزه که فاصله بلوغ تا ازدواج بیش تر شده است، لازم است در این فاصله هشدارهای لازم در زمینه مفاسد اجتماعی و بروز انحراف به نوجوانان داده شود. شیوع وسایل برانگیزنده و تحریک کننده جنسی و وسایل شگرف انگیز ارتباط جنسی (تلویزیون، ویدئو، ماهواره، اینترنت) هم به این مسأله دامن زده است.

نگاهی به تحقیقات انجام شده در این زمینه می بین آن است که عمدتاً تمرکز آن ها به روی ضرورت تربیت

تأکید به فرهنگ حاکم بر جامعه است. بدین منظور تحقیق حاضر در پی پاسخ به این سؤال است که: محتوای مناسب برای تربیت جنسی در دوره متوسطه از منظر والدین، مربیان و دانش‌آموزان چیست و روش‌های مناسب برای ارائه آن کدام است؟

## روش

روش پژوهش حاضر براساس چگونگی به‌دست آوردن داده‌های موردنیاز، توصیفی از نوع پیمایشی است. اجرای تحقیقات توصیفی می‌تواند صرفاً برای شناخت بیش‌تر شرایط موجود، یا یاری دادن به فرایند تصمیم‌گیری باشد.

## جامعه و نمونه آماری و روش نمونه‌گیری

جامعه آماری شامل سه گروه اصلی یعنی دانش‌آموزان سال اول دبیرستان (دختر و پسر) شهر تهران و والدین آنها، نیز معلمان مدارس مربوطه بوده است. روش نمونه‌گیری به‌صورت خوشه‌ای چند مرحله‌ای بوده است. به این صورت که مناطق ۱۹ گانه شهر تهران به پنج ناحیه شمال، جنوب، مرکز، مشرق و مغرب تقسیم شد. آنگاه از هر ناحیه یک منطقه به‌صورت تصادفی انتخاب گردید (مناطق انتخاب شده عبارتند از: منطقه ۱، ۵ و ۸، ۱۱ و ۱۹) سپس از هر منطقه یک دبیرستان پسرانه و دخترانه در کلاس اول دبیرستان به‌طور تصادفی گزینش گردید. و دانش‌آموزان آن کلاس و یکی از والدین آنها (پدر و مادر)، دانش‌آموزان و والدین نمونه تحقیق را تشکیل دادند. همچنین در هر مدرسه ۲۰ نفر از معلمان به‌طور تصادفی انتخاب گردیدند که در مجموع از ۱۰ دبیرستان مورد بررسی (۵ دبیرستان دخترانه و ۵ دبیرستان پسرانه) ۲۰۰ نفر از معلمان و ۳۲۰ نفر دانش‌آموز مورد بررسی قرار گرفتند. در نهایت ۳۰۵ پرسشنامه دانش‌آموزان، ۲۷۹ پرسشنامه والدین و ۲۰۰ پرسشنامه مربوط به معلمان در تحلیل نهایی مورد بررسی قرار گرفت. از ۳۰۵ دانش‌آموزی که پرسشنامه را کامل کردند ۵۲/۱۳ درصد پسر و ۴۷/۸۷ درصد دختر بوده‌اند و

کشورهای غربی با فرهنگ حاکم بر کشور ما متفاوت است. لذا تعمیم نتایج تحقیقات آنها در اکثر موارد صحیح به نظر نمی‌رسد. به‌عنوان نمونه به چند تحقیق در این زمینه اشاره‌ای خواهیم کرد.

در مدارس میسوری آموزش جنسی در ۱۱/۸ درصد مناطق در قالب یک درس آزاد و در ۸۸/۲ درصد از نواحی به‌عنوان بخش یا واحدی در کلاس‌های بهداشت تدریس می‌شود. نتایج نشان می‌دهد که فقدان یا حضور خط‌مشی‌ها یا برنامه درسی مربوط به آموزش جنسی و آموزش والدین تأثیر چندانی در کاهش حاملگی‌های ناخواسته نداشته است [۱۷].

در مدارس نیجریه، نتایج حاکی از آن است که گذاشتن کتابچه‌ای تحت عنوان «آماده‌سازی برای بلوغ» در مدارس (به شکلی آزمایشی) باعث آثار مثبت فراوانی بوده و اطلاعات دانش‌آموزان را به میزان زیادی افزایش داده است [۱۸].

در تحقیقی که در امریکا در مورد تربیت جنسی شده است حاکی از آن است که میان نوجوانان بین سنین ۱۳ تا ۱۹ سال، میزان حاملگی‌های ناخواسته، بیماری‌های مقاربتی همچون ایدز در حال افزایش است و مطالعات نشان می‌دهد که تنها ۱۰ درصد از کسانی که دچار حاملگی ناخواسته شده‌اند از اطلاعات جامع جنسی برخوردار بوده‌اند. والدین در این مطالعه از آموزش جنسی در مدارس حمایت کرده‌اند و به نظر آنها محتوای آموزش جنسی باید در مورد بیولوژی، جنبه‌های جامعه‌شناسی بروز غریزه جنسی و روش‌های جلوگیری از بارداری باشد [۱۹ و ۲۰].

مروری بر تحقیقات انجام شده نشان می‌دهد تحقیقی که مستقیماً روی محتوای مناسب تربیت جنسی به‌ویژه در داخل کشور متمرکز باشد، انجام نشده است. (گرچه برخی از یافته‌های تحقیق به‌طور غیرمستقیم به مسأله تحقیق حاضر مرتبط است). تفاوت این تحقیق با تحقیقات فوق این است که عمدتاً متمرکز بر روی محتوای مناسب تربیت جنسی در دبیرستان‌های کشور با

## نتایج

در این قسمت نخست به ارائه یافته‌های توصیفی در مورد گنجاندن محتوای مناسب برای تربیت جنسی در بین گروه‌های مورد مطالعه (دانش‌آموزان، معلمان و والدین) می‌پردازیم (جدول ۱). سپس به تحلیل واریانس و بررسی نظر گروه‌های یاد شده در مورد محتوای ارائه شده با توجه به جنسیت خواهیم پرداخت (جدول ۲) و در نهایت شیوه‌های تربیت جنسی از دیدگاه‌های افراد نمونه تحقیق مورد بررسی قرار خواهد گرفت (جدول ۳).

جدول ۱، میانگین و انحراف معیار هر سؤال به تفکیک گروه‌های مورد مطالعه آمده است. نتایج حاکی از آن است که میانگین به‌دست آمده در تمام موارد از میانگین نظری ( $\mu=4/5$ ) بالاتر است. آزمون  $t$  استفاده شده برای مقایسه میانگین هم نشان می‌دهد در تمام موارد این تفاوت معنادار است.

نمودار ۱ محتوای مناسب برای تربیت جنسی بر حسب میانگین به‌دست آمده را نشان می‌دهد مطابق نمودار محتوای مناسب برای تربیت جنسی به ترتیب اولویت (برحسب میانگین به‌دست آمده) به قرار زیر است:

- ۱- شیوه‌های کنترل و تعدیل گزینه جنسی ( $\bar{X}=7/24$ )
- ۲- تشریح نکات بهداشتی در سنین بلوغ ( $\bar{X}=7/13$ )
- ۳- تأثیر دوست در سلامت یا سقوط اخلاق جنسی در نوجوان ( $\bar{X}=7/08$ )
- ۴- آگاهی از خطرات و امراض جنسی ( $\bar{X}=7/01$ )
- ۵- دیدگاه اسلام راجع به تعدیل جنسی برای نوجوانان قبل از ازدواج ( $\bar{X}=6/95$ )
- ۶- شرایط و همسر خوب از نظر اسلام ( $\bar{X}=6/73$ )
- ۷- مسائل شرعی ویژه دختران و پسران در رابطه با بلوغ و تکلیف ( $\bar{X}=6/7$ )
- ۸- آگاهی از خطرات و مفاسد بی بند و باری جنسی در حیات اجتماعی ( $\bar{X}=6/36$ )
- ۹- شیوه‌های ایجاد اعتماد به نقش جنسی در پسران و دختران ( $\bar{X}=6/33$ )

همچنین از ۲۷۹ نفر والدین نمونه تحقیق ۴۸/۳۹ درصد مرد، ۵۱/۶۱ درصد زن بوده‌اند که از این تعداد ۲۹/۷ درصد دارای مدرک تحصیلی زیر دیپلم، ۴۴/۸ درصد دیپلم، ۱۰/۷۵ درصد فوق دیپلم، ۸/۶ درصد لیسانس، ۶/۰۹ درصد فوق لیسانس و دکترای بوده‌اند.

از ۲۰۰ نفر از معلمان نمونه تحقیق ۱۸ درصد دارای مدرک فوق لیسانس، ۶۵/۵ درصد لیسانس و ۱۶/۵ درصد فوق دیپلم بوده‌اند.

**ابزار تحقیق:** ابزار اصلی اندازه‌گیری پژوهش حاضر، شامل سه پرسشنامه است. پرسشنامه ویژه والدین، پرسشنامه ویژه معلمان و پرسشنامه ویژه دانش‌آموزان. لازم به ذکر است که بخشی از محتوای سؤالات پرسشنامه‌ها در بین گروه‌های مورد بررسی مشابه بوده است. برای تعیین روایی (validity) پرسشنامه از ۱۰ نفر از متخصصین علوم تربیتی و سنجش و اندازه‌گیری استفاده شده است. ضمناً سؤالات پرسشنامه در یک مقیاس ۱ تا ۸ که در آن یک کم‌ترین میزان توافق و ۸ بیش‌ترین میزان توافق بود تنظیم گردیده است. برای تعیین پایایی (reliability) پرسشنامه‌ها از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است ضرایب آلفای به‌دست آمده در مورد پرسشنامه والدین ( $\alpha=0/86$ ) و دانش‌آموزان ( $\alpha=0/8$ ) و معلمان ( $\alpha=0/71$ ) حاکی از قابلیت اعتماد مناسب ابزار تحقیق است.

**شیوه تحلیل آماری:** از آن‌جا که میزان توافق افراد نمونه تحقیق در مورد هر سؤال پرسشنامه در یک مقیاس عددی از ۱ تا ۸ تنظیم شده بود. برای تحلیل آماری براساس مقایسه‌های میانگین به‌دست آمده ( $\bar{X}$ ) از هر سؤال با میانگین نظری ( $\mu=4/5$ ) براساس آزمون  $t$  انجام شده است. همچنین از تحلیل واریانس دو عامل برای پی بردن به تفاوت بین گروه‌های مورد بررسی با توجه به جنس و تعامل جنس و گروه‌های مورد مطالعه استفاده شده است.

۱۰- مبانی اخلاق جنسی در اسلام (حیا زن و مرد  
( $\bar{X} = 6/32$ )

(سایر موارد در نمودار آمده است.)

در رابطه با این که آیا بین گروه‌های مورد مطالعه از نظر توجه به محتوا و گنجاندن آن در برنامه درسی تفاوت معنادار وجود دارد یا خیر از تحلیل واریانس استفاده گردیده است (جدول ۲). نتایج حاکی از این است با این که گروه‌های مورد مطالعه با عناوین پیشنهادی برای محتوای تربیت جنسی موافقتند، لکن بین گروه‌ها در برخی موارد تفاوت معنادار وجود دارد. مطابق جدول ۲، F مشاهده شده مربوط به گروه‌های مورد بررسی در سؤالات ۱۲، ۱۱، ۱۰، ۷، ۶، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱ و ۱۷ در مقایسه با مقادیر بحرانی در سطوح  $\alpha = 0/01$  با درجه آزادی ۲ تفاوت معنادار در رابطه با محتوای مناسب برای تربیت جنسی وجود دارد. ولی در مورد سایر سؤالات تفاوت معنادار بین گروه‌های مورد سایر سؤالات تفاوت معنادار دیده نشد. در مورد سؤالاتی که تحلیل واریانس حاکی از تفاوت معنادار بین گروه‌های مورد مطالعه (دانش‌آموزان، معلمان، والدین) بوده از آزمون توکی استفاده گردید تا مشخص شود که کدام یک از گروه‌های نمونه تحقیق با یکدیگر تفاوت دارند. نتایج آزمون توکی نشان داد.

در مورد سؤال ۱، ۳ و ۴ بین دیدگاه دانش‌آموزان از یک طرف با دیدگاه معلمان و والدین تفاوت معنادار وجود دارد.

در مورد سؤال ۲، ۵ و ۱۷ بین دیدگاه معلمان از یک طرف با دیدگاه دانش‌آموزان و والدین تفاوت معنادار وجود دارد.

در مورد سؤال ۶، ۷، ۱۰، ۱۱ و ۱۲ بین دیدگاه والدین از یک طرف با دیدگاه دانش‌آموزان و معلمان تفاوت معنادار وجود دارد.

لکن F مشاهده شده مربوط به جنسیت و تعامل جنسیت - گروه در مقایسه با مقادیر بحرانی F، نشانگر تفاوت معناداری در هیچیک از سؤالات نیست.

در جدول ۳ نیز شیوه‌های مناسب تربیت جنسی از منظر والدین، مربیان و دانش‌آموزان آمده است.

اگر گزینه زیاد را مبنای مقایسه قرار دهیم شیوه‌های مناسب تربیت جنسی به ترتیب اهمیت و اولویت عبارتند از:

۱. از طریق سخنرانی یا دعوت از متخصصین و صاحب‌نظران (۵۳/۱۸ درصد)
۲. از طریق کتاب درسی مستقلی به همین نام (۴۵/۲۸ درصد)
۳. از طریق ارائه جزواتی درمقوله تربیت جنسی (۴۳/۸۷ درصد)
۴. از طریق مشاوران مدرسه (۴۲/۰۹ درصد)
۵. از طریق گنجاندن مطالب در رابطه با تربیت جنسی در کتاب‌های درسی موجود (۳۳/۰۳ درصد)

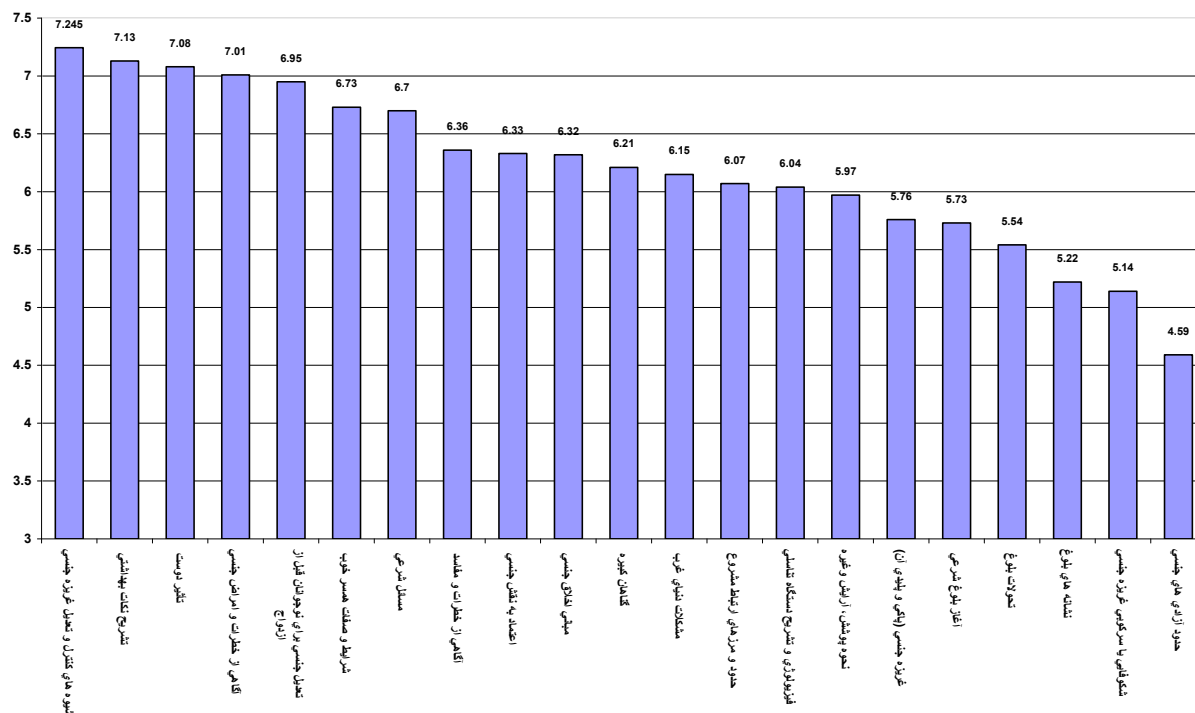
### بحث و نتیجه‌گیری

توجه عمده تحقیق حاضر روی محتوای مناسب برای تربیت جنسی در دوره دبیرستان بوده است. از ۲۱ مورد رئوس مطالب در نظر گرفته شده، تمام آن‌ها مورد تأیید افراد نمونه تحقیق قرار گرفت. چرا که در تمام موارد میانگین‌های به دست آمده از میانگین نظری بالاتر بوده است و آزمون‌های آماری هم معنادار بودن تفاوت بین میانگین‌های به دست آمده با میانگین نظری را نشان داد. و همچنین تحلیل واریانس دو طرفه نیز نشان داد که از نظر جنسیت تفاوت معناداری بین گروه‌های مورد بررسی در مورد محتوای مناسب تربیت جنسی وجود ندارد. تعامل جنس - گروه نیز هیچ‌گونه تفاوت معناداری را نشان نداد. لکن در مورد این که آیا تفاوت معناداری بین گروه‌های مورد تحقیق (معلمان، والدین و دانش‌آموزان) از نظر توجه به محتوای مناسب برای تربیت جنسی در برنامه درسی وجود دارد یا خیر، محاسبات تحلیل واریانس نشان داد، بین دیدگاه‌های افراد نمونه تحقیق در مورد سؤالات ۸، ۹، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۱، تفاوت معناداری وجود ندارد. لکن در بقیه سؤالات با این که افراد نمونه تحقیق در مجموع عناوین در نظر گرفته شده را برای تربیت جنسی لازم می‌شمارند، با این حال بین دیدگاه‌های

جدول ۱. شاخص‌های توصیفی مربوط به گنجاندن محتوای مناسب برای تربیت جنسی در کتب درسی از منظر والدین، دانش‌آموزان و معلمان

| ردیف | محتوا   | شاخص | آزمودنی      |              | والدین |      | معلمان |      | دانش‌آموزان |      |
|------|---|------|--------------|--------------|--------|------|--------|------|-------------|------|
|      |   |      | میانگین      | انحراف معیار | مؤنث   | مذکر | مؤنث   | مذکر | مؤنث        | مذکر |
| ۱    | گنجاندن مطالبی در رابطه با آغاز بلوغ شرعی و جنسی در دختران و پسران                                      |      | میانگین      | ۵/۷          | ۶/۲    | ۴/۹  | ۵/۱۹   | ۶/۰۹ | ۶/۳۶        |      |
|      |   |      | انحراف معیار | ۲/۷۷         | ۲/۱۰   | ۳/۰۲ | ۲/۸۷   | ۲/۱۷ | ۲/۵۳        |      |
| ۲    | گنجاندن مطالبی در رابطه با مسائل مربوط به تحولات بلوغ در زمینه‌های جسمی، ذهنی، عاطفی، روانی در کتب درسی |      | میانگین      | ۵/۳۴         | ۵/۹۰   | ۵/۹۸ | ۶/۰۹   | ۴/۹۶ | ۴/۷۹        |      |
|      |   |      | انحراف معیار | ۲/۴          | ۲/۱۰   | ۱/۸۵ | ۱/۶۴   | ۲/۹۱ | ۲/۲۲        |      |
| ۳    | گنجاندن مطالبی مربوط به نشانه‌های بلوغ در پسران و دختران در کتب درسی                                    |      | میانگین      | ۴/۶۷         | ۴/۹۵   | ۵/۳۳ | ۵/۲۲   | ۵/۳۶ | ۵/۸۴        |      |
|      |   |      | انحراف معیار | ۲/۰۱         | ۲/۱۱   | ۱/۵۷ | ۱/۶۹   | ۲/۱۱ | ۲/۰۷        |      |
| ۴    | گنجاندن مطالبی در رابطه با فیزیولوژی تشریح دستگاه تناسلی در کتب درسی                                    |      | میانگین      | ۵/۱          | ۵/۶۵   | ۶/۳۵ | ۶/۲۴   | ۶/۳۰ | ۶/۶۴        |      |
|      |   |      | انحراف معیار | ۲/۱۲         | ۱/۷۷   | ۱/۴۵ | ۱/۶۵   | ۰/۹۹ | ۱/۲۰        |      |
| ۵    | گنجاندن مطالبی در رابطه با شیوه‌های ایجاد اعتماد به نفس جنسی در پسران و دختران در کتب درسی              |      | میانگین      | ۶/۳۶         | ۶/۱    | ۷/۰۱ | ۶/۸۶   | ۶    | ۵/۶۷        |      |
|      |   |      | انحراف معیار | ۱/۷۹         | ۱/۲۹   | ۱/۲۸ | ۱/۵۱   | ۲/۳۵ | ۲/۰۶        |      |
| ۶    | گنجاندن مطالبی در رابطه با دید و نظر اسلام راجع به گزینه جنسی در کتب درسی                               |      | میانگین      | ۶/۴۲         | ۶/۶۵   | ۵/۸۹ | ۵/۹۲   | ۴/۸۴ | ۴/۴۹        |      |
|      |   |      | انحراف معیار | ۱/۴۴         | ۱/۶۷   | ۱/۵۷ | ۱/۴۳   | ۲/۰۱ | ۱/۹۱        |      |
| ۷    | گنجاندن مطالبی در رابطه با دید و نظر اسلام در مورد شکوفایی یا سرکوبی گزینه جنسی در کتب درسی             |      | میانگین      | ۵/۵۸         | ۵/۲۹   | ۵/۲۰ | ۵/۴۵   | ۴/۸۵ | ۴/۵۲        |      |
|      |   |      | انحراف معیار | ۲/۰۵         | ۲/۱۲   | ۲/۱۷ | ۱/۹۸   | ۱/۵۳ | ۱/۸۲        |      |
| ۸    | دیدگاه اسلام در مورد حدود آزارهای جنسی  |      | میانگین      | ۴/۲۳         | ۴/۷۹   | ۴/۸۴ | ۴/۵۰   | ۴/۵۰ | ۴/۵۳        |      |
|      |   |      | انحراف معیار | ۲/۴          | ۲/۲    | ۲/۲۱ | ۲/۱۰   | ۳/۲  | ۳/۴         |      |
| ۹    | تعدیل جنسی برای نوجوانان قبل از ازدواج  |      | میانگین      | ۶/۷۵         | ۶/۷۰   | ۷/۱۵ | ۷/۱۰   | ۷/۰۶ | ۶/۹۹        |      |
|      |   |      | انحراف معیار | ۱/۴۴         | ۱/۳۷   | ۱/۲۴ | ۱/۰۷   | ۱/۶۹ | ۰/۵۳        |      |
| ۱۰   | شرایط و صفات همسر خوب از نظر اسلام  |      | میانگین      | ۷/۱۸         | ۷/۱۰   | ۷/۰۵ | ۷/۱۰   | ۶/۲۴ | ۵/۷۷        |      |
|      |   |      | انحراف معیار | ۱/۴۵         | ۱/۵۶   | ۱/۵۵ | ۱/۳۱   | ۱/۴۵ | ۲/۳۹        |      |
| ۱۱   | حدود مرزهای ارتباط مشروع و مناسب دو جنس   |      | میانگین      | ۶/۸۵         | ۶/۵۱   | ۵/۹۸ | ۵/۶۷   | ۵/۷۳ | ۵/۷۱        |      |
|      |   |      | انحراف معیار | ۲/۵۳         | ۲/۶۰   | ۲/۷۷ | ۲/۱۰   | ۱/۹۳ | ۱/۸۹        |      |
| ۱۲   | نحوه پوشش، آرایش، حجاب و موازین شرعی  |      | میانگین      | ۶/۳۴         | ۶/۵۱   | ۶/۱۱ | ۶/۳۱   | ۴/۸۲ | ۵/۷۵        |      |
|      |   |      | انحراف معیار | ۱/۹۳         | ۲/۱۶   | ۲/۷۷ | ۲/۱۰   | ۲/۸  | ۲/۳۹        |      |
| ۱۳   | تأثیر دوست در سلامت یا سقوط اخلاق جنسی نوجوان   |      | میانگین      | ۷/۱۵         | ۷/۰۵   | ۷/۲۴ | ۷/۲۹   | ۶/۹۶ | ۶/۸۴        |      |
|      |   |      | انحراف معیار | ۱/۳۰         | ۱/۴۰   | ۱/۳۳ | ۱/۹۴   | ۱/۹۳ | ۱/۷۶        |      |

| ردیف | محتوا   | شاخص    | آزمودنی      |              | والدین |      | معلمان |      | دانش آموزان |      |
|------|---|---------|--------------|--------------|--------|------|--------|------|-------------|------|
|      |   |         | میانگین      | انحراف معیار | مؤنث   | مذکر | مؤنث   | مذکر | مؤنث        | مذکر |
| ۱۴   | آگاهی از خطرات و امراض جنسی                             | میانگین | ۷/۱۳         | ۷/۰۲         | ۷/۱۲   | ۷/۱۰ | ۶/۹۳   | ۶/۸۰ |             |      |
|      |   |         | انحراف معیار | ۱/۴۴         | ۱/۵۱   | ۱/۴۴ | ۰/۹۶   | ۳/۰۲ | ۳/۲۶        |      |
| ۱۵   | آگاهی از خطرات و مفسد و بی بند و باری های جنسی          | میانگین | ۶/۲۸         | ۶/۳۲         | ۶/۶۶   | ۶/۵۷ | ۶/۱۱   | ۶/۲۴ |             |      |
|      |   |         | انحراف معیار | ۲/۴۱         | ۲/۰۹   | ۱/۷۷ | ۱/۴۰   | ۱/۵۷ | ۱/۷۶        |      |
| ۱۶   | مشکلات دنیای غربی ناشی از بی بند و باری های جنسی        | میانگین | ۶/۳۳         | ۶/۳۸         | ۶/۵۱   | ۶/۲۳ | ۵/۸۱   | ۵/۶۷ |             |      |
|      |   |         | انحراف معیار | ۲/۱۷         | ۱/۵۱   | ۱/۸۸ | ۱/۱۴   | ۲/۴۱ | ۲/۲۶        |      |
| ۱۷   | مبانی اخلاق جنسی در اسلام                               | میانگین | ۶/۵۳         | ۶/۵۸         | ۷/۱۵   | ۷/۰۳ | ۵/۰۵   | ۵/۷۲ |             |      |
|      |   |         | انحراف معیار | ۱/۵۷         | ۱/۶۲   | ۱/۸۸ | ۱/۴۵   | ۲/۱۷ | ۲/۳۹        |      |
| ۱۸   | تشریح نکات بهداشتی در سنین بلوغ در کتب درسی             | میانگین | ۷/۲۲         | ۶/۹۷         | ۷/۴۱   | ۷/۱۲ | ۷/۱۲   | ۷    |             |      |
|      |   |         | انحراف معیار | ۱/۴۴         | ۱/۵۵   | ۱/۵۴ | ۱/۴۶   | ۱/۹۳ | ۱/۶۴        |      |
| ۱۹   | شیوه های کنترل و تعدیل غریزه جنسی                       | میانگین | ۷/۰۵         | ۷/۱۱         | ۷/۱۷   | ۷/۱۶ | ۷/۵۲   | ۷/۴۷ |             |      |
|      |   |         | انحراف معیار | ۱/۸۱         | ۱/۵۱   | ۱/۴۹ | ۱/۴۰   | ۱/۹۳ | ۱/۸۹        |      |
| ۲۰   | مسائل شرعی ویژه دختران و پسران در رابطه با بلوغ و تکلیف | میانگین | ۶/۸۱         | ۶/۶۵         | ۷      | ۶/۸۸ | ۶/۵۲   | ۶/۳۶ |             |      |
|      |   |         | انحراف معیار | ۱/۸۱         | ۱/۸۵   | ۱/۳۳ | ۱/۱۶   | ۱/۴۴ | ۱/۶۴        |      |
| ۲۱   | اشاره به بعضی از گناهان کبیره مربوط به انحراف جنسی      | میانگین | ۶/۶۸         | ۶/۴۴         | ۶/۲۶   | ۵/۹۸ | ۶/۱    | ۵/۸۳ |             |      |
|      |   |         | انحراف معیار | ۳/۰۲         | ۲/۷۸   | ۱/۵۴ | ۱/۰۵   | ۱/۶۴ | ۱/۵۹        |      |



نمودار ۱: محتوای مناسب برای تربیت جنسی بر حسب میانگین به دست آمده از سه گروه نمونه تحقیق (معلمان، شاگردان و والدین)



جدول ۲. خلاصه تحلیل واریانس مربوط به گنجاندن محتوای مناسب تربیت جنسی در کتب درسی براساس نظرات والدین، معلمان و دانش‌آموزان با توجه به جنسیت

| ردیف | محتوا   | شاخص | منبع تغییرات      | مجموع مجذورات | درجه آزادی | میانگین مجذورات | F     |
|------|---|------|-------------------|---------------|------------|-----------------|-------|
|      |   |      |                   |               |            |                 |       |
| ۱    | آغاز بلوغ شرعی و بلوغ جنسی در دختران و پسران                        |      | گروه              | ۱۶۸/۲۳        | ۲          | ۸۴/۱۱           | ۱۷/۶۳ |
|      |   |      | جنسیت             | ۲۳/۱۶         | ۱          | ۲۳/۱۶           | ۳/۸۵  |
|      |   |      | تعامل گروه- جنسیت | ۲/۲۳          | ۲          | ۱/۱۱۱           | ۰/۲۳  |
| ۲    | مسائل مربوط به تحولات بلوغ در زمینه‌های زیستی، ذهنی، عاطفی، و روانی |      | گروه              | ۱۸۳/۲۳        | ۲          | ۸۶/۶۱           | ۲۰/۰۳ |
|      |   |      | جنسیت             | ۵/۱۵۳         | ۱          | ۵/۱۵            | ۱/۱۹  |
|      |   |      | تعامل گروه- جنسیت | ۱۹/۶۲         | ۲          | ۹/۸۱            | ۲/۲۶  |
| ۳    | مسائل مربوط به نشانه‌های بلوغ در پسران و دختران                     |      | گروه              | ۹۱/۴۶         | ۲          | ۴۵/۷۳           | ۱۱/۰۰ |
|      |   |      | جنسیت             | ۸/۹۷          | ۱          | ۸/۹۷            | ۲/۱۶  |
|      |   |      | تعامل گروه- جنسیت | ۹/۸۴          | ۲          | ۴/۹۲            | ۱/۱۸  |
| ۴    | فیزیولوژی و تشریح دستگاه تناسلی                                     |      | گروه              | ۱۹۲/۶۱        | ۲          | ۱۲/۵۴           | ۱۸/۸۳ |
|      |   |      | جنسیت             | ۱۲/۵۴         | ۱          | ۶/۲۳            | ۲/۴۵  |
|      |   |      | تعامل گروه- جنسیت | ۱۲/۴۵         | ۲          | ۵/۱۱            | ۱/۲۱  |
| ۵    | شیوه‌های ایجاد اعتماد به نقش جنسی در پسران و دختران                 |      | گروه              | ۱۴۵/۳۶        | ۲          | ۷۲/۶۸           | ۱۶/۶۴ |
|      |   |      | جنسیت             | ۱۰/۳۹         | ۱          | ۱۰/۳۹           | ۲/۳۷  |
|      |   |      | تعامل گروه- جنسیت | ۱/۲۹          | ۲          | ۰/۶۴            | ۰/۱۴  |
| ۶    | دید و نظر اسلام راجع به گزینه جنسی                                  |      | گروه              | ۲۱۵/۵۰        | ۲          | ۹۵/۰۲           | ۲۳/۲۶ |
|      |   |      | جنسیت             | ۵/۲           | ۱          | ۵/۱۲            | ۱/۱۲  |
|      |   |      | تعامل گروه- جنسیت | ۱۲/۶۵         | ۲          | ۶/۳۵            | ۱/۰۳  |
| ۷    | دید و نظر اسلام در مورد شکوفایی یا سرکوبی گزینه جنسی                |      | گروه              | ۹۳/۳۷         | ۲          | ۴۶/۶۸           | ۹/۴۲  |
|      |   |      | جنسیت             | ۲/۸۲          | ۱          | ۲/۸۲            | ۰/۵۶  |
|      |   |      | تعامل گروه- جنسیت | ۱۱/۳۰         | ۲          | ۵/۶۵            | ۱/۱۴  |
| ۸    | دیدگاه اسلام در مورد حدود آزادی‌های جنسی                            |      | گروه              | ۲۱/۱۱         | ۲          | ۱۰/۷۹           | ۴/۸۵  |
|      |   |      | جنسیت             | ۰/۵۲          | ۱          | ۰/۵۲            | ۰/۲۵  |
|      |   |      | تعامل گروه- جنسیت | ۰/۱۷          | ۲          | ۰/۰۹            | ۰/۰۵  |
| ۹    | تعدیل جنسی برای نوجوانان قبل از ازدواج                              |      | گروه              | ۲۱/۶۵         | ۲          | ۱۰/۲۲           | ۴/۹۷  |
|      |   |      | جنسیت             | ۰/۵۹          | ۱          | ۰/۵۹            | ۰/۲۸  |
|      |   |      | تعامل گروه- جنسیت | ۰/۱۸          | ۲          | ۰/۰۰۹           | ۰/۰۰۴ |
| ۱۰   | شرایط و صفات همسر خوب و مناسب دو جنس                                |      | گروه              | ۲۴۸/۵         | ۲          | ۱۲۴/۲۹          | ۳۹/۶۳ |
|      |   |      | جنسیت             | ۳/۲۹          | ۱          | ۳/۲۹            | ۱/۰۵  |
|      |   |      | تعامل گروه- جنسیت | ۵/۸۹          | ۲          | ۲/۹۴            | ۰/۹۳  |
| ۱۱   | حدود مرزهای ارتباط مشروع و مناسب دو جنس                             |      | گروه              | ۱۵۲/۶۳        | ۲          | ۷۶/۳۱           | ۱۱/۸۶ |
|      |   |      | جنسیت             | ۹/۲۵          | ۱          | ۹/۲۵            | ۱/۴۳  |
|      |   |      | تعامل گروه- جنسیت | ۴/۴۰          | ۲          | ۲/۲۰            | ۰/۳۴۲ |

| ردیف | محتوا   | شاخص | منبع تغییرات      | مجموع مجذورات | درجه آزادی | میانگین مجذورات | F     |
|------|---|------|-------------------|---------------|------------|-----------------|-------|
|      |   |      |                   |               |            |                 |       |
| ۱۰   | شرایط و صفات همسر خوب و مناسب دو جنس                    |      | گروه              | ۲۴۸/۵         | ۲          | ۱۲۴/۲۹          | ۳۹/۶۳ |
|      |   |      | جنسیت             | ۳/۲۹          | ۱          | ۳/۲۹            | ۱/۰۵  |
|      |   |      | تعامل گروه- جنسیت | ۵/۸۹          | ۲          | ۲/۹۴            | ۰/۹۳  |
| ۱۱   | حدود مرزهای ارتباط مشروع و مناسب دو جنس                 |      | گروه              | ۱۵۲/۶۳        | ۲          | ۷۶/۳۱           | ۱۱/۸۶ |
|      |   |      | جنسیت             | ۹/۲۵          | ۱          | ۹/۲۵            | ۱/۴۳  |
|      |   |      | تعامل گروه- جنسیت | ۴/۴۰          | ۲          | ۲/۲۰            | ۰/۳۴۲ |
| ۱۲   | نحوه پوشش، آرایش، حجاب و موازین شرعی                    |      | گروه              | ۲۱۰/۲۲        | ۲          | ۱۰۵/۱۱          | ۱۷/۰۰ |
|      |   |      | جنسیت             | ۳۴/۸۳         | ۱          | ۳۴/۸۳           | ۵/۶۳  |
|      |   |      | تعامل گروه- جنسیت | ۲۵/۸۶         | ۲          | ۱۲/۹۳           | ۵/۰۹  |
| ۱۳   | تأثیر دوست در سلامت یا سقوط اخلاق جنسی در نوجوان        |      | گروه              | ۱۶/۲۰         | ۲          | ۸/۱             | ۳/۲۹  |
|      |   |      | جنسیت             | ۰/۵۹          | ۱          | ۰/۵۹            | ۰/۲۴  |
|      |   |      | تعامل گروه- جنسیت | ۰/۹۳          | ۲          | ۰/۴۶            | ۰/۱۹  |
| ۱۴   | آگاهی از خطرات و امراض جنسی                             |      | گروه              | ۹/۴۱          | ۲          | ۴/۷۰            | ۱/۰۷  |
|      |   |      | جنسیت             | ۱/۳۹          | ۱          | ۱/۳۹            | ۰/۳۱  |
|      |   |      | تعامل گروه- جنسیت | ۰/۳۷          | ۲          | ۰/۱۸            | ۰/۴۳  |
| ۱۵   | آگاهی از خطرات و مفساد و بی بند و باری های جنسی         |      | گروه              | ۲۲/۹۴         | ۲          | ۱۱/۴۷           | ۲/۹۷  |
|      |   |      | جنسیت             | ۰/۱۳          | ۱          | ۰/۱۳۲           | ۰/۰۳۴ |
|      |   |      | تعامل گروه- جنسیت | ۱/۴۱          | ۲          | ۰/۷۰            | ۰/۱۸  |
| ۱۶   | مشکلات دنیای غربی ناشی از بی بند و باری های جنسی        |      | گروه              | ۷۱/۲۸         | ۲          | ۳۵/۶۴           | ۸/۰۸  |
|      |   |      | جنسیت             | ۲/۸۲          | ۱          | ۲/۸۲            | ۰/۶۹  |
|      |   |      | تعامل گروه- جنسیت | ۳/۲۲          | ۲          | ۱/۶۱            | ۰/۳۶  |
| ۱۷   | مبانی اخلاق جنسی در اسلام                               |      | گروه              | ۳۷۸/۰۹        | ۲          | ۱۹۳/۵           | ۴۹/۷۳ |
|      |   |      | جنسیت             | ۷/۴۲          | ۱          | ۷/۴۲            | ۱/۹۰  |
|      |   |      | تعامل گروه- جنسیت | ۲۲/۷۱         | ۲          | ۱۱/۳۵           | ۲/۹۱  |
| ۱۸   | تشریح نکات بهداشتی در سنین بلوغ در کتب درسی             |      | گروه              | ۵/۲۴          | ۲          | ۲/۶۲            | ۰/۹۵  |
|      |   |      | جنسیت             | ۸/۹۷          | ۱          | ۸/۹۷            | ۳/۲۶  |
|      |   |      | تعامل گروه- جنسیت | ۱/۰۳          | ۲          | ۰/۵۱            | ۰/۱۸۷ |
| ۱۹   | شیوه های کنترل و تعدیل غریزه جنسی                       |      | گروه              | ۲۷/۶۰         | ۲          | ۱۳/۸            | ۴/۱۴۲ |
|      |   |      | جنسیت             | ۰             | ۱          | ۰               | ۰     |
|      |   |      | تعامل گروه- جنسیت | ۰/۴۴۸         | ۲          | ۰/۲۲۴           | ۰/۷۲  |
| ۲۰   | مسائل شرعی ویژه دختران و پسران در رابطه با بلوغ و تکلیف |      | گروه              | ۳۰/۹۱         | ۲          | ۱۵/۴۵           | ۵/۶۷  |
|      |   |      | جنسیت             | ۳/۹۹          | ۱          | ۳/۹۹            | ۱/۴۶  |
|      |   |      | تعامل گروه- جنسیت | ۰/۵۷          | ۲          | ۰/۲۹            | ۰/۱۱  |
| ۲۱   | اشاره به بعضی گناهان کبیره مربوط به انحراف جنسی         |      | گروه              | ۵۴/۱۲         | ۲          | ۲۷/۰۶۱          | ۵/۸۱  |
|      |   |      | جنسیت             | ۱۲/۸۶         | ۱          | ۱۲/۸۶           | ۲/۷۶  |
|      |   |      | تعامل گروه- جنسیت | ۰/۵۴          | ۲          | ۰/۲۷            | ۰/۰۰۵ |

جدول ۳. شاخص‌های توصیفی مربوط به شیوه‌های مناسب تربیت جنسی از منظر والدین، مربیان و دانش‌آموزان

| کم    |         | متوسط |         | زیاد  |         | گزینه   | آزمودنی   |
|-------|---------|-------|---------|-------|---------|---------|---|
| درصد  | فراوانی | درصد  | فراوانی | درصد  | فراوانی | شیوه    |   |
| ۱۹/۶۷ | ۶۰      | ۴۸/۸۵ | ۱۴۹     | ۳۱/۴۷ | ۹۶      | شاگردان | از طریق گنجاندن مطالب در رابطه با تربیت جنسی در کتاب‌های درسی موجود |
| ۲۰    | ۴۰      | ۵۴/۵  | ۱۰۹     | ۲۵/۵  | ۵۱      | معلمان  |   |
| ۱۰/۳۹ | ۲۹      | ۴۹/۴۶ | ۱۳۸     | ۴۰/۱۴ | ۱۱۲     | والدین  |   |
| ۱۶/۴۵ | ۱۲۹     | ۵۰/۵۱ | ۳۹۶     | ۳۳/۰۳ | ۲۵۹     | کل      |   |
| ۵/۵۷  | ۱۷      | ۴۳/۲۸ | ۱۳۲     | ۵۱/۱۴ | ۱۵۶     | شاگردان | از طریق کتاب درسی مستقلی به همین نام                                |
| ۱۱    | ۲۲      | ۴۷/۵  | ۹۵      | ۴۱/۵  | ۸۳      | معلمان  |   |
| ۱۱/۴۶ | ۳۲      | ۴۶/۹۵ | ۱۳۱     | ۴۱/۵۷ | ۱۱۶     | والدین  |   |
| ۹/۰۵  | ۷۱      | ۴۵/۶۶ | ۳۵۸     | ۴۵/۲۸ | ۳۵۵     | کل      |   |
| ۲۲/۳۰ | ۶۸      | ۴۱/۹۶ | ۱۲۸     | ۳۵/۷۳ | ۱۰۹     | شاگردان | از طریق مشاوران مدرسه   |
| ۹/۵   | ۱۹      | ۳۹    | ۷۸      | ۵۱/۵  | ۱۰۳     | معلمان  |   |
| ۵/۷۳  | ۱۶      | ۵۱/۹۷ | ۱۴۵     | ۴۱/۲۹ | ۱۱۸     | والدین  |   |
| ۱۳/۱۳ | ۱۰۳     | ۴۴/۷۷ | ۳۵۱     | ۴۲/۰۹ | ۳۳۰     | کل      |   |
| ۲۵/۵۷ | ۷۸      | ۲۲/۶۲ | ۶۹      | ۵۱/۸۰ | ۱۵۸     | شاگردان | از طریق سخنرانی یا دعوت از متخصصین و صاحب‌نظران                     |
| ۸     | ۱۶      | ۴۰    | ۸۰      | ۵۲    | ۱۰۴     | معلمان  |   |
| ۴/۶۶  | ۱۳      | ۳۹/۷۸ | ۱۱۱     | ۵۵/۵۵ | ۱۵/۵    | والدین  |   |
| ۱۳/۶۵ | ۱۰۷     | ۳۳/۱۶ | ۲۶۰     | ۵۳/۱۸ | ۴۱۷     | کل      |   |
| ۱۷/۳۷ | ۵۳      | ۳۶/۷۲ | ۱۱۲     | ۴۵/۹  | ۱۴۰     | شاگردان | از طریق ارائه جزواتی در مقوله تربیت جنسی                            |
| ۱۰/۵  | ۲۱      | ۴۱    | ۸۲      | ۴۸/۵۰ | ۹۷      | معلمان  |   |
| ۱۳/۲۶ | ۳۷      | ۴۸/۳۸ | ۱۳۵     | ۳۸/۳۵ | ۱۰۷     | والدین  |   |
| ۱۴/۱۶ | ۱۱۱     | ۴۱/۹۶ | ۳۲۹     | ۴۳/۸۷ | ۳۴۴     | کل      |   |

آغاز بلوغ شرعی و جنسی احساس نیاز بیش‌تری می‌کنند، چرا که به علت کنجکاوای زیاد در مورد این مسائل و همچنین به خاطر این که به آن مبتلا هستند، آن را به‌عنوان محتوای مناسب بیش‌تر تأکید دارند. شاید هم معلمان و والدین بر این باورند که گنجاندن مطالبی در رابطه با مقوله‌های فوق (به ویژه فیزیولوژی و تشریح دستگاه تناسلی) ممکن است اثر منفی روی دانش‌آموزان داشته باشد و لذا توجه کم‌تری به آن به‌عنوان محتوای مناسب تربیت جنسی داشته‌اند.

در رابطه با سؤالات ۲،۵ و ۱۷، یعنی مسائل مربوط به تحولات بلوغ، شیوه‌های ایجاد اعتماد به نفس جنسی

آن‌ها تفاوت معنادار وجود دارد. به‌عنوان نمونه در مورد سؤال ۱ و ۳ و ۴ یعنی آغاز بلوغ شرعی و جنسی، مسایل مربوط به نشانه‌های بلوغ در پسران و دختران، و فیزیولوژی و تشریح دستگاه تناسلی تفاوت معناداری بین گروه‌های مورد مطالعه مشاهده شد. این تفاوت به ویژه در مورد دیدگاه‌های دانش‌آموزان با معلمان و والدین بوده است. میانگین به‌دست آمده در مورد این سؤالات (جدول ۱) در دانش‌آموزان هم بیش‌تر از والدین و معلمان بوده است. این نشان می‌دهد که دانش‌آموزان در رابطه با داشتن آگاهی در مورد نشانه‌های بلوغ، فیزیولوژی و تشریح دستگاه تناسلی، و

مربوط به تربیت جنسی به‌طور صریح و بی‌پرده امکان‌پذیر نیست و تا آنجا که ممکن است مطالب و محتوای جنسی باید به روش‌های غیرمستقیم و متناسب با نیازهای فرد و سن او صورت گیرد، ارائه مطالب جنسی در کتب درسی باید به گونه‌ای باشد که ضمن تقویت ملکه عفت و عزت نفس در دانش‌آموزان، پرده حیای فیما بین دریده نشود و باعث بیداری و تحریک زود هنگام غریزه نگردد.

مطابق نتایج تحقیق دو شیوه عمده تربیت جنسی از نظر افراد نمونه تحقیق «سخنرانی یا دعوت از متخصصین» و «از طریق کتاب درسی مستقلی به همین نام (تربیت جنسی) بوده است. در این زمینه باید گفت آموزش جنسی در برنامه‌های درسی در کشورهای مختلف به شکل‌های متفاوتی صورت می‌گیرد، در برخی از کشورها مثل امریکا آموزش جنسی از طریق کتب درسی مستقل درسی به همین نام صورت می‌گیرد و در برخی کشورها مطالب مربوط به آموزش جنسی به روش بین رشته‌ای از طریق کتاب‌های زیست‌شناسی، آناتومی و بهداشت صورت می‌گیرد. و در برخی دیگر نیز کتابچه‌ها و جزواتی تحت عنوان آموزش جنسی یا آماده سازی برای بلوغ تهیه می‌شود و در اختیار دانش‌آموزان قرار می‌گیرد. پیشنهاد می‌شود کتاب یا جزوه‌های متناسب با رئوس مطالب که در این تحقیق به دست آمده است - به ویژه مطالبی که از اولویت بیش‌تری از نظر افراد نمونه تحقیق برخوردار بوده است - تهیه شود و به شکل آزمایشی در چند مدرسه به اجرا درآید تا با شناسایی نقاط ضعف و قوت آن، زمینه برای تربیت جنسی اصولی در مدارس - به ویژه در بُعد محتوا - فراهم شود.

پیشنهاد می‌شود محتوای تربیت جنسی حول سه محور اصلی تنظیم گردد؛ هدایت جنسی، تعدیل غریزه جنسی و کنترل غریزه جنسی، در زمینه هدایت جنسی آشنایی با مبانی اعتقادی و شرعی و نحوه ارتباط دختر و پسر، در زمینه تعدیل غریزه جنسی آگاهی از راه‌های

در پسران و دختران، و مبانی اخلاق جنسی در اسلام، آزمون توکی تفاوت معنادار بین دیدگاه معلمان با دانش‌آموزان و والدین نشان می‌دهد. علت این تفاوت شاید این باشد که معلمان از دیدگاه علمی و تخصصی به مسائل از جمله مسائل جنسی می‌نگرند و لذا مباحث تخصصی همچون اعتماد به نفس، تحولات دوران بلوغ و مبانی اخلاق جنسی را به‌عنوان محتوا مهم‌تر تلقی می‌کنند.

در رابطه با سؤالات ۱۱، ۱۰، ۷، ۶ و ۱۲ یعنی دید و نظر اسلام راجع به غریزه جنسی، دید اسلام در مورد شکوفایی یا سرکوبی غریزه جنسی، شرایط و صفات همسر خوب، حدود مرزهای ارتباطی دو جنس، نحوه پوشش، آرایش، حجاب و موازین شرعی، آزمون توکی، تفاوت معناداری بین دیدگاه والدین با دانش‌آموزان و معلمان را نشان داد. این نشان می‌دهد که والدین بیش‌تر مسائل مبتلا به فرزندان با خود را در رابطه با تربیت جنسی، مهم تلقی می‌کنند لذا مسأله حجاب، شرایط همسر خوب، نحوه ارتباط دو جنس را به‌عنوان مسائلی که عملاً با آن درگیر هستند را به‌عنوان محتوای مناسب تربیت جنسی بیش‌تر تأکید دارند.

نتایج حاکی از این است که افراد نمونه تحقیق ضرورت تربیت جنسی و انتخاب محتوای مناسب برای آن را تأکید دارند. انتخاب رئوس مطالب برای تربیت جنسی به علت حساسیت آن همواره یکی از مشکلات اساسی در سر راه تربیت جنسی بوده است. «در غرب تأکید عمده در محتوای تربیت جنسی» بر روی موفولوژی و فیزیولوژی دستگاه تناسلی، جامعه‌شناسی بروز غریزه جنسی و روش‌های جلوگیری از بارداری و بیماری‌های آمیزشی همچون ایدز است» [۱۹ و ۱۶]. لذا در کتب درسی آن‌ها این مطالب به وضوح مطرح می‌شود. اما در کشور ما به علت سابقه فرهنگی و تأثیر پذیری از مکتب اسلام که شرم و حیا در زمینه تربیت جنسی را اصلی اساسی و انسانی می‌داند و با آزادی و بی‌بندوباری جنسی مخالف است. امکان ارائه مطالب

پیشنهاد می‌شود، پژوهش‌هایی به ویژه در رابطه با روش‌های مناسب تربیت جنسی، نقش معلمان و مشاوران مدرسه در تربیت جنسی، نقش دوستان و گروه همسالان در تربیت جنسی، نقش خانواده و جامعه در تربیت جنسی صورت گیرد تا جامعیت مسأله تربیت جنسی لحاظ شود.

### منابع

۱. محمد ری شهری، محمد (۱۳۷۳) «جشن تکلیف» نشر مشعر، چاپ اول.
۲. مهرین، مهرداد (۱۳۵۷) «فلسفه شرق»، مؤسسه مطبوعاتی عزایی، تهران چاپ پنجم.
۳. ناس، جان (۱۳۵۶) «تاریخ جامع ایران» ترجمه علی اصغر حکمت، انتشارات پیروز، چاپ سوم.
۴. متقی فر، غلامرضا (۱۳۷۸) «کاوشی در باب آموزش جنسی در مدارس، مجله معرفت، ۴۲، ص ۳۲.
۵. مطهری، مرتضی (۱۳۷۰) «اخلاق جنسی از دیدگاه اسلام» تهران، انتشارات صدرا.
۶. قطب محمد (۱۳۶۲) «روش تربیتی اسلام» ترجمه سید محمد مهدی جعفری، مؤسسه انجام کتاب، چاپ سوم.
۷. مجلسی، محمد باقر «بحار الانوار» ج ۳، ص ۲۲۰.
۸. قائمی، علی (۱۳۶۴) «مجموعه بحث‌ها در زمینه خانواده و تربیت کودک» انتشارات امیری.
۹. مطهری، مرتضی (۱۳۶۲) «مسأله حجاب» انتشارات صدرا.
۱۰. دوابی، مهدی (۱۳۷۱) «تربیت جنسی در اسلام» پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد.
۱۱. ترابی، علی اکبر (۱۳۴۱) «تاریخ ادیان» انتشارات اقبال.
۱۲. رضازاده شیرازی، فاطمه بیگم (۱۳۶۹) «نظام جنسی کودک و نوجوان در اسلام» پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه تربیت مدرس.
۱۳. رشیدیان، فاطمه (۱۳۷۲) «بررسی چگونگی برنامه و عملکرد خانواده‌ها در آموزش جنسی به دختران ۱۲ الی ۱۸ سال در شهرستان شاهرود»، وزارت آموزش و پرورش، انجمن اولیا و مربیان.

کاهش شدت و فشار غریزه جنسی و در زمینه کنترل غریزه جنسی نیز نقش عوامل اعتقادی و عبادی، اخلاقی، مراقبت‌های روحی و روانی (کنترل نگاه، کنترل قوه مخپله) مد نظر قرار گیرد. این مسأله نشان می‌دهد که تربیت جنسی در اسلام معنای وسیع‌تری از آموزش جنسی دارد و نه تنها احساس جنسی را دربرمی‌گیرد، بلکه شامل مسائل و مباحثی در رابطه با جنس و جنسیت، آموزش مسائل مربوط به بلوغ، عفت و اخلاق و کنترل و تعدیل جنسی است.

با توجه به اهمیتی که افراد نمونه تحقیق به «سخنرانی یا دعوت از متخصصین» به عنوان شیوه برتر تربیت جنسی می‌دهند، اختصاص روز یا هفته‌ای در سال برای آشنایی پسران و دختران با مسائل و امور بلوغ می‌تواند زمینه ساز مناسبی برای تربیت جنسی محسوب شود. در این روز یا هفته سخنرانان و صاحب‌نظران به ویژه می‌توانند در مورد روش‌های پیشگیری از انحرافات جنسی، روش‌های کنترل و تعدیل غریزه جنسی، خطرات بیماری‌های جنسی همچون ایدز به نوجوانان و جوانان، آگاهی‌های لازم را ارائه دهند.

با توجه به حساسیت امر تربیت جنسی و دخالت عوامل و متغیرهای فراوان در تعیین محتوای آن از جمله جنس، مقطع و گروه سنی خاص پیشنهاد می‌شود در اولین گام، طرح آموزش عملی و محتوای آن از سوی گروهی از کارشناسان از جمله متخصصان علوم تربیتی، جامعه‌شناسی، روان‌شناسی و مربیان کارآموزده مورد بحث و بررسی قرار گیرد و کمال دقت در انتخاب آن مبذول گردد و اصولی همچون تناسب با سن، جنس، موقعیت اجتماعی و مقتضیات زمانی در آن رعایت شود و به تدریج و با کمال ادب و حرمت صورت گیرد.

برای این که امر تربیت جنسی فرزندان این مرز و بوم به درستی صورت گیرد، باید هماهنگی بین عوامل عمده تربیتی یعنی خانواده، مدرسه و جامعه برقرار باشد. تحقیق حاضر به نقش مدرسه و آن هم فقط در بُعد محتوای مناسب برای تربیت جنسی معطوف بود،

17. Sarah.W.J (1995) «policies and curriculum in Missouri public school», *School Health Education*, 65(8), pp.302-303.
  18. Omu, Florence Emdinwe (1992) *The feasibility of sex education curriculum for Junior secondary schools in Nigeria iversity SouthAmpton (United King dom), saecus, Rep.2(12).*
  19. Gabreal, Laguerica (1992) *Exploring paternal attitude toward Knowledge and values ineorporated in public school sex education» California state university Long Beach.*
  20. Thomas, L. (1993) *Values education contemporary approaches. Where sex education went wrong? Department of culture and vulture and in education. Journal of Moral Education*, 404, pp.371-374.
۱۴. بیگم‌زاده شیرازی، فاطمه (۱۳۶۹) «نظام جنسی کودک و نوجوان در اسلام» پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه تربیت مدرس.
  ۱۵. مقتدری، منیرالسادات و دیگران (۱۳۷۲) «اطلاعات و آگاهی‌های مورد نیاز دختران در آستانه ازدواج شهرستان قزوین» دانشگاه الزهرا.
  16. Lewy, ArieH" (1991) *The international Encyclopedia of curriculum"*. Oxford, Pregamon press.